

Grunwald, Bela
Kossuth es a Megye

KOSSUTH

ÉS

A MEGYE

VÁLASZ KOSSUTH LAJOSNAK

ÍRTA

GRÜNWALD BÉLA

BUDAPEST
KIADJA RÁTH MÓR
1885.

KOSSUTH

ÉS

A MEGYE

VÁLASZ KOSSUTH LAJOSNAK

IRTA

GRÜNWALD BÉLA

BUDAPEST

KIADJA RÁTH MÓR

1885.

Budapest 1885. Hornyánszky V. sajtója.

I.

Nagy hazánkfia, KOSSUTH LAJOS részéről abban a nagy kitüntetésben részesültem, hogy több czikkben foglalkozott a költségvetés tárgyalásakor mondott beszédemmel. Az elismerés, melylyel ez alkalommal személyemről nyilatkozott, életem legbecsesebb emlékei közé fog tartozni. De e kellemes érzésbe egy keserű csöpp vegyűl. Egy kicsit irói hiuságomat érzem megsértve, mert czikkeiből azt látom, hogy a fényes elismerés nem alapszik publiczisztikai működésem ismeretén.

Valóban különös benyomást tett reám annak olvasása, hogy én a czentralizáczió előharczosa vagyok, hogy meg akarom semmisiteni az önkormányzatot, hogy az állam mindenhatóságára, a kormány korlátlan uralmára s más efélére törekszem. Mert én számtalan czikkben, országgyülési beszédeimben, külön megjelent irataimban ennek épp ellenkezőjét tettem. A czentralizácziót, a mennyiben túlmegy az állam természetéből folyó legszükségesebb mértéken, károsnak állitottam; magasztaltam az igazi önkormányzatot, egy külön munkát szenteltem a szabadság biztositékainak a közigazgatás terén.

De az is meglepett, midőn Szilágyi Dezső képviselő urat velem ellentétbe állitotta. Én már tiz évvel ezelőtt agitáltam ugyanazon irányban, melyet Szilágyi Dezső 1880-ban tartott nagy beszédében részletesen kifejtett s én néhány nappal később tartott beszédemben a képviselőházban kijelentettem, hogy nem akarom ismételni azt, a mit ő elmondott, hogy beszédének irányával s szellemével teljesen egyetértek s a mit ő mondott, azt az én nevemben is mondotta. E téren tehát elvtársak vagyunk s a különbség közöttünk legfeljebb az lehet, hogy ő az állami közigazgatás életbeléptetését néhány oly feltételhez köti, melyet én nem követelek, de különben mindig hálával fogadom minden felszólalását, melylyel jelentékeny szónoki képességével az állami felfogás terjesztésére irányzott törekvésemet támogatja.

Ha nagy hazánkfiának ezekről tudomása lett volna, nem fogott volna fegyvert oly törekvés ellen, mely itt nem létezik s nem kelt volna védelmére az önkormányzatnak, melyet senki sem fenyeget.

A szabadság biztositékait követeltem mindig, valahányszor erre alkalmam volt. Ezt bizonyitja egész publiczisztikai működésem. Szerénytelenség volna követelni, hogy az emberek tudják, mit irtam és mondottam a közéletben. De ha valaki arra méltat, hogy politikai szempontból jellemezzen, attól talán elvárhatom, a szerénység megsértése nélkül, hogy magát publiczisztikai működésem egészére nézve tájékozza, mert csak igy jellemezhet a valóságnak megfelelően.

Különben elismerem, hogy ha valaki az állami felfogást hangoztatja, félreértésekre és félremagyarázásokra ad okot. Megszerezni az államnak azt a hatalmat,

melyre okvetlen szüksége van, hogy hivatását teljesíthesse, oly törekvés, mely alkalmat ad arra, hogy azok, a kiknek ez nézeteibe vagy érdekökbe ütkö ik, czentralizáczióval, az önkormányzat megsemmisítésével vádolják.

Minden agitáczió egyoldalú volt és lesz. Valaki felismer valamely nagy szükségletet, melynek kielégítését mellőzhetetlennek tartja a nemzet érdekében, kizárólag rá akarja terelni a figyelmet s meg akarja győzni az embereket s cselekvésre bírni: ilyenkor nem fog beszélni arról a mi meg van, hanem arról a mi nincs· Azért, a ki lát államot, melynek önkormányzata van, de normálisan szervezett államhatalma nincs, ezt fogja követelni, mert nincs s nem az önkormányzatot, mert az megvan. Ha Magyarországon czentralizáczió volna s önkormányzat nem, minden bizonynyal az önkormányzat életbeléptetéseért küzdenék.

Ha pedig valaki azt hiszi, hogy a normális erős államhatalom vagy kormány már szükségkép megsemmisitése a szabadságnak és önkormányzatnak, szükségkép meghonositása a czentralizácziónak és az állam s a kormány omnipotencziájának, az nagy tévedésben van. A szabadság s az erős önkormányzat nem alapszik az állam gyengeségén s a kormány impotencziáján. Angliának és Poroszországnak erős önkormányzata van s vajjon kinek jutna eszébe azt mondani, hogy ott s különösen az utóbbiban a kormány gyenge?

Egészséges államban az államélet minden organuma erős s erősnek kell lennie; mert a mint bármelyik gyengül, erejét veszti az egész organizmus. Az állam azért oly mellőzhetetlen s universzális formája az emberi közösségnek, mert oly emberi feladatok meg-

oldására van hivatva, melyre semmi más tényező nem képes.

Az önkormányzat pedig azért nélkülözhetetlen az állami közösségben, mert temérdek helyi feladat van, melynek megoldására az állam képtelen s melyeket csakis az önkormányzat képes megoldani.

E kettő tehát nem zárja ki, hanem kiegésziti egymást.

Erős állam, erős kormány, erős önkormányzat, ez az egészséges állapot. Az egészségtelen állapot ott kezdődik, a hol a kormány azt hiszi, hogy erős csak az önkormányzat gyengitésével lehet, vagy a hol az önkormányzat tényezői azt hiszik, hogy erős önkormányzat csak az állam gyengitésével lehetséges s mind a kettő többet követel, mint a mennyi természeténél fogva megilleti. A kormány e törekvése czentralizáczióra s az önkormányzat gyengitésére vezet. Az önkormányzati tényezők e törekvése pedig az államhatalom megbénitását vonja maga után s a partikularizmus bünébe esnek; mert a partikularizmus alatt a résznek azt a törekvését értjük, hogy oly állást és jogkört szerezzen magának az egészszel szemben, mely az egészet gyengiti s fennállását veszélyezteti. E törekvés megvan nálunk nemcsak a municzipalisták, de a felekezetek s fajok körében is. A municzipalisták álláspontját boldogult Nyáry Pál formulázta a legnagyobb preczizióval, midőn azt mondotta, hogy a megye nincs szubordinálva az államnak, hanem koordinálva. A felekezetek partikularisták, midőn az állammal és pedig a *magyar* állammal szemben békekötésekre hivatkoznak, s nem akarják elismerni az állam jogát, hogy az általok közvetitett állami közoktatásra befolyást gyakoroljon. A

fajok partikularisták, midőn külön kerületek kikerekitését követelik a maguk számára. E törekvésekkel szemben pedig gyenge, az állami és nemzeti czélok megvalósitására nélkülözhetetlen eszközökkel el nem látott államhatalom áll. Vajjon nem természetes-e, hogy az, a ki egészséges állapotokat óhajt ebben az országban, agitál a partikularizmus ellen s azt követeli a mi nincs és nélkülözhetetlen: a normális hatalmi eszközökkel felruházott államhatalmat, mely nélkül nincs nemzeti hatalom és nagyság s nincs szabadság sem.

Erről a partikularizmusról szóltam én. S valóban nem értem, miből következteti Kossuth Lajos, hogy én Árpád óta minden rosszért, minden csapásért, mely e nemzetet érte, s végre bukásáért is a megyét vádolom? Ez eszembe sem jutott s nem is juthatott. A ki ezt állitaná, azt bizonyitaná, hogy Magyarország történetét nem ismeri. Minden kornak meg volt a maga partikularizmusa. A mohácsi vészig az első időben a törzseké, később az oligarchiáé, mely a magyar állam bukását idézte elő. Azután következik a Habsburg dinasztia uralma. Ez nem volt nemzeti s felytonosan nemzetünk elnyomására s beolvasztására törekedett. E korszakról azt mondtam, hogy a nemzet védte magát a hogy tudta. Minden eszköz jó volt, melyet védelemre lehetett használni. Ilyen volt a megye, a felekezeti autonomia. S a nemzet a partikularizmusba menekült. Elidegenedett az államtól, mert az államhatalom idegen és ellenséges volt. S e partikularizmus jogosult volt. De megszünt jogosult lenni, a mint a nemzet saját nemzeti kormányával áll szemben. Ez ellen küzdeni annyi, mint önmaga ellen küzdeni; ezt bénitani annyi, mint a nemzetet magát bénitani. Ezeket mondottam

én s nem foghatom meg, mikép olvashatta ki beszédemből mindazt, a mit harmadik czikkében állit, t. i., hogy én az Árpád, Szt.-István, Nagy Lajos és Mátyás uralkodása alatti megyét vádolom partikularizmussal, állambontó törekvéssel, mikor ezt sohasem állitottam s nagy tudatlanság kellene hozzá, hogy valaki ily képtelenségeket állithasson.

De hát, ha figyelemmel tanulmányozzuk Kossuth Lajos czikkeit, azt találjuk, hogy ő az állami felfogásban veszélyt lát a megyére nézve s azt hiszi, hogy ez a megyei intézmény megsemmisitére törekszik. Ez maga elég ok, hogy őt elfogulttá tegye. Mert a mint ő maga mondja, neki ez kedvencz intézménye, melynek kedvéért még a parlamenti kormányformáról is kész lett volna lemondani, ha ezt a megyei intézménynyel nem lehetett volna összeegyeztetni. Neki a megyei intézmény kultus tárgya, mert szerinte ez a szabadság, önkormányzat klasszikus formája, a magyar alkotmány védbástyája, a magyar nemzeti érdek legtökéletesebb eszköze, a magyar génius megtestülétése; intézmény, melyben különös varázserő rejlik, ideális intézmény, mely unikum az összes emberi intézmények között, a jónak kútforrása, melyet a gondviselés védelmül adott a nemzetnek — a gonosz állam vagy kormányhatalom ellen. A kinek ez meggyőződése, az egészen következetesen jár el, ha úgy nyilatkozik, mint Kossuth Lajos.

De mondhatom, hogy ma már a leglelkesültebb municzipalisták sem gondolkoznak úgy a megyéről, mint ő. De azt is állithatom, hogy nincs számbavehető politikus, a ki a megyét meg akarná semmisiteni, vagy a maga természetes hatáskörében korlátozni, sőt magam is azok közé tartozom, a kik a gazdasági és kul-

turális önkormányzat terén nagyobb önállóságot kivánok neki adni, mint a minővel jelenleg bír s a hatósági önkormányzatot is szívesen rá ruháznám, Anglia vagy Poroszország mintájára, ha társadalmunk erre alkalmas volna. De a megye nekünk nem kultus tárgya, nem látunk benne semmi kivételes jelenséget. Közönséges emberi intézménynek tartjuk, mely ép annyit ér, mint minden más szükséges emberi intézmény, forma, mely az emberi erőket egyesiti bizonyos emberi czélok megvalósitására. A mérték, melylyel az intézmény értékét meghatározzuk, egyedűl az, vajjon megfelel-e a nemzet életérdekeinek? Ha igen, jó, ha nem, rossz. Az életrevaló nemzetek e tekintetben nagyon elfogulatlanok. Megtartják intézményeiket, mig hasznukat vehetik; összetörik, eldobják, mikor meggyőződnek, hogy a nemzet érdekeivel össze nem egyeztethetők. Mi egészen elfogulatlanul tekintjük az intézményeket s igy a megyéket is s igen sok tulajdonságot nem látunk benne, a mivel nagy hazánkfia költői felfogása felruházza.

II.

Tudjuk mi, hogy a megye ősi intézmény, ha nem is oly régi, mint Kossuth Lajos állitja. Hogy a megye már Árpád korában megvolt, ez egy kis anachronismus. Árpád korában s jóval utána a törzsszervezet állott fenn kizárólag s a magyar várszerkezet sem megye még, mert erről, mint az önkormányzat közegéről csak a XIII. század vége felé lehet szó. De a várszerkezet, valamint Szent István egész szervező politikája azt bizonyitja, hogy a frank birodalom intézményeit utánozta. S ez nem volt hiba, sőt szent Istvánt ép azért tartjuk a magyar állam igazi alapitójának. A királyság, a kereszténység, a comes és comitatus együtt jelennek meg s mind idegen fogalmak, valamint idegen a későbbi status et ordines fogalma is a rendi korszak későbbi idejében. A magyar nemzet dicsősége s fennmaradásának oka ép abban rejlik, hogy felvette magába a nyugoteurópai eszméket és átalakitva bár, de meghonosította Nyugateurópa intézményeit. Különben elpusztult volna, mint a török, mely nem volt képes állami életét európaivá átalakitani. De az, hogy valamely intézmény régi, nem ok arra, hogy fentartsuk a törté-

nelmi emlékek iránt táplált kegyeletből, mert hisz akkor egy régi intézményt sem lehetett volna megszüntetni, vagy módosítani. A kegyelet a naiv, öntudatlan lelkek tulajdonsága; az öntudatos államférfiu nem érez kegyeletet az intézmények iránt, hanem elfogulatlan kritikával határozza meg értéköket, csak arra tekintvén, vajjon alkalmas eszköz-e a nemzet czéljainak megvalósítására?

Azért találkozik nálunk jókora szkepszissel nagy hazánkfiának az a sokszor hangoztatott s a 48-ki törvénybe is bele jutott nézete, hogy a megyei intézmény az alkotmány védbástyája volt. Mert a történelem azt bizonyitja, hogy a megyék *beszélhettek, irhattak*, a rendi alkotmány s a rendi jogok megsértése miatt, de nem *tehettek* semmit, hogy e sérelmeket megakadályozzák vagy orvosolják. Az alkotmánynak mint egésznek pedig olyan védbástyái voltak, hogy addig védték az alkotmányt, míg senki sem támadta meg komolyan s amint komolyan támadta meg a hatalom, sohasem voltak képes megvédeni. S ez nagyon természetes. A megye az alkotmány fontos alkotó része volt, de mégis csak egy része. A mint a nemzet nem volt képes megvédeni alkotmányát, akkor az alkotmánynyal együtt megsemmisült a megye is. A kinek ereje volt romba dönteni az alkotmányt, annak volt hatalma megsemmisiteni a megyét is. S így mindig az az eset állott be, hogy mikor a megyének alkalma lett volna védeni az alkotmányt, akkor már sem az alkotmány, sem a megye fenn nem állott.

Ép oly kevéssé látjuk a régi és a mai megyében az önkormányzat klasszikus formáját. Sőt egyenes ellentéte az angol önkormányzatnak, melyet Kossuth Lajos

több alkalommal a mi megyei önkormányzatunkkal egyidejűleg magasztalt. E kettőt egyidejűleg magasztalni tehát nem lehet. Vagy magasztaljuk az angol önkormányzatot s akkor el kell ítélni a megyét; vagy magasztaljuk ezt s akkor el kell ítélni az angol önkormányzatot. KOSSUTH LAJOS s vele sokan az önkormányzatot mint *jogot* követelik. Angliában s Poroszországban *kötelességnek* tartják. KOSSUTH LAJOS az önkormányzatot az *állam ellen* követeli; az angol önkormányzat az *állam szolgálatában* áll. Angliában s Poroszországban az önkormányzat végrehajtó közegei a *korona megbizottai:* KOSSUTH LAJOS mellőzhetetlennek s az *önkormányzat lényegének a tisztviselők választását tartja,* a hatósági önkormányzat körében is. Az angol önkormányzat közegei szükségkép *ingyen* szolgálnak: nálunk ezek *nem képzelhetők fizetés nélkül.* Az angol önkormányzat egyik lényeges momentuma az *önmegadóztatás* az önkormányzat czéljaira, a magyar az *állam pénztárából* követeli e czélok költségeinek fedezését. Egyszóval az angol és porosz önkormányzat az állam és társadalom harmoniája, a KOSSUTH LAJOS *önkormányzata az állam és társadalom disharmoniája, a társadalom gyanakodása, oppoziczziója az állam ellen.*

De a multban és jelenben tett tapasztalatok szerint nem tarthatjuk a megyét a polgári szabadság oly nagy biztositékának sem, a mint azt KOSSUTH LAJOS állitja. A megye a rendi szabadság egyik formája volt 1848-ig s ezenkívül ugy mint ma, a hatósági, gazdasági és kulturális önkormányzat intézménye. Itt legfelebb a testületi szabadság volt meg, de nem volt meg s nincs meg az, a mire a mai liberalizmus törekszik: az egyéni szabadság. Mi az állam- vagy a kormányhatalommal szem-

ben az egyéni szabadság biztosítékait keressük az emberi élet minden ágában, a szellemi és gazdasági szabadságot, az egyéni szabadság biztosítékait a politikai életben, az igazságszolgáltatás és közigazgatás terén.

S a szabadság uralkodott-e a megyék fénykorában 1848-ig?

Arról nem is szólok, hogy nem volt szabadság a vallási, tudományos élet terén, nem volt sajtószabadság, hanem czenzúra, nem volt gyülekezési és egyesülési szabadság, nem volt szabadság a gazdasági téren, hanem lekötöttség a jobbágyság s a czéhek alakjában, de csupán azt érintem meg, a mi a megyék körében történt.

A megye körűl mindenütt a szabadságtalanság tengerét látjuk; talán a megye benne a szabadság szigete? De itt is az önkénynek, az erőszaknak, a törvény és jog lábbal tiprásának, az undorító korrupcziónak jelenségeit látjuk az igazságszolgáltatás s a közigazgatás terén. A tortúra minden formájában jellemezte az igazságszolgáltatás szellemét; a deres praeventiv és represziv hivatással birt az igazságszolgáltatás s közigazgatás terén egyaránt. S mi történt ugyanabban a korban azokkal a szerencsétlen nemzetekkel, melyek a szabadság e kiváló intézményét nem birták? Tudjuk, hogy ezeknél a szabadság biztositékainak legnagyobb része megvolt és pedig a megye nélkül. S mi történt 1848 előtt nálunk? A nemzet jobbjai aggodalommal és undorral tekintettek a megye körében tapasztalható szomorú állapotokra, s agitálni kezdenek a megyei intézmény ellen. Báró Eötvös József, e mélyen látó és mélyen érző nemes férfiu megirja a «Falu jegyzőjét», hogy depopularizálja a megyét, hogy megvetést keltsen el-

lene a nemzet közvéleményében, egyszerüen az által, hogy elmondja azt, a mi ott történik. S valóban a «szük látkörű helyi existencziák» műve volt ez, kik képtelenek magasabb szempontokat vinni az intézményekbe s kik ezzel az állapottal meg voltak elégedve, jónak, mulatságosnak tartották, s ideolognak s ellenségnek azt, a ki ezen megbotránkozott. De voltak a «megye emlőin nevelkedett», de magasabb felfogásra képes emberek, a kik kiemelkedtek az intézmény szük köréből, országos, nemzeti szempontból tekintették s azért megtámadták, reformálni akarták a megyei intézményt s ezek természetesen ép ez által megszüntek «szük látkörű existencziák» lenni. S midőn a megye 1861-ben feléledt, azok a «szük látkörű helyi existencziák», kik csak a helyi és személyes érdeket tudják meglátni, magukkal hozták az önkényt, az erőszakot, a korrupcziót, a torturát és a derest s minden közérdek elhanyagolását, s komoly veszély fenyegette a telekkönyvet, a közhitel és igazságszolgáltatás e fontos intézményét. Ha nagy hazánkfia saját szemeivel látta volna azt, a mi akkor történt: első lett volna, a ki undorral fordult volna el s kemény ítéletet mondott volna a történtek felett.

S hogy állunk 1867 óta mostanáig? 1867-ben választott meg Zólyommegye mint tapasztalatlan s soha közszolgálatban nem állott ifjut főjegyzőjének. 1871-ben reám bizta a megye vezetését s alispán voltam 1878-ig. E 12 év alatt sokat tapasztaltam a megyei életben. Talán elfogult lehetnék én is, mert a megye lakossága rokonszenvvel és bizalommal támogatta törekvéseimet, annyira, hogy már 1871-ben inditványomra a belügyminiszterhez intézett felterjesztésében a közigazgatás államosítását követelte s neki köszönhetek mindent, a

mit a közéletben elértem. De azért tisztán láttam s látom ma is, hogy a megyéket az önkény szellemétől, a a személyes érdekek korrumpáló hatásától megtisztítani a legjobb akarattal sem lehet, mig a hatósági tisztviselőket választani fogják.

Talán olvasta nagy hazánkfia az ellenzék panaszait, a brutális erőszak miatt, melylyel a választások szabadságát meghiusitják a megyei tisztviselők? — Pedig ezt mind választott tisztviselők cselekszik. — Sehol Európában kinevezett tisztviselők oly nagy mérvű pressziót nem gyakorolnak a választásokra, mint nálunk a megyei választott tisztviselők. S ha igaz az, amit Kossuth Lajos mond, hogy a kinevezés a »világtörténelem kiáltó tanusága szerint a korrupczió forrása s jellemmérgező«, akkor Magyarország választott megyei tisztviselőinek a törvénytisztelet, részrehajlatlanság s az erkölcsi tisztaság példányképeinek kellene lennie, ellenben Európa összes czivilizált polgári szabadságot élvező államainak kinevezett bírái s közigazgatási hatóságai a jellemtelenség és korrupczió posványában volnának elmerűlve. Pedig a tények ép az ellenkezőt bizonyitják. A kevés kivétel leszámításával, a mi választott tisztviselőinkre az ország lakossága bizalom és tisztelet nélkűl tekint, mert a tisztujitásoknál követett undorító eljárás csökkenti a tiszteletet azok iránt is, a kik különben megérdemelnék s mert a függés a korteseктől, a helyi és személyes érdekek és pártok szolgáivá aljasitja őket, mi által képtelenekké válnak a közérdek ápolására, a törvények szigorú részrehajlatlan végrehajtására azokkal szemben, a kiktől existencziájuk függ; míg ellenben az európai államok kinevezett tisztviselőit az állampolgárok bizalma s tisztelete környezi. Mi tehát a tett ta-

pasztalatok alapján ép a választást tartjuk a korrupczió forrásának és jellemmérgezőnek s ebben igazat ad nekünk az egész művelt világ gyakorlata.

S mert a hatóságot gyakorló tisztviselők választása azok által, kikkel szemben a törvényt kell végrehajtaniok, lehetetlenné teszi a független és részrehajlatlan juriszdikcziót, szükségkép maga után vonja a közjog elcsavarását s kijátszását, s azért tartjuk összeegyeztethetlennek a tisztviselők választását a szabadság követelményeivel. *A hol nincs független juriszdikczió a közjog terén, ott a törvény és jog nem uralkodik, a hol pedig a törvény és jog uralma nincs biztosítva, ott nincs egyéni szabadság.*

Végre tisztán látjuk azt is, hogy a megye a mai alakjában választott tisztviselőivel veszélyezteti nemzeti érdekeinket is. A választás lehetővé teszi azt, hogy hirhedt nemzetiségi agitátorok, kik itt ellenséges államok ügynökei, jussanak a megyei tisztikarba, vagy annak élére. Tudjuk, hogy ez sok helyen megtörtént. Lehet-e igaz magyar ember, aki ezt közönynyel nézze s türje? Nincs-e elitélve a nemzeti érdek szempontjából az a közigazgatási szervezet, mely a haza ellenségeire bizza a magyar állam és nemzet érdekeinek megvédését? Van-e erre példa az életrevaló nemzetek történetében?

Csak egy hónapra jönne nagy hazánkfia ebbe az országba, melyet 36 éve nem látott, látná a tényeket, melyekből mi kiindulunk, azonnal megértene bennüket s helyeselné törekvéseinket.

Mert mit akarunk mi?

A magyar államot nemzeti és jogi állammá akarjuk átalakitani, hogy méltó helyet foglalhasson el az európai szabad államok között. A megye a mai alakjában nem illik bele

sem az egyikbe, sem a másikba. A mai megye választott tisztviselőivel egyformán veszélyezteti a nemzeti érdeket és a szabadságot. De azért a megyei intézményt nem akarjuk megsemmisíteni. A hatósági önkormányzatot nem bizhatjuk reá az angol és a porosz önkormányzat módjára, mert ez a mi viszonyaink között lehetetlen. De fentartjuk mint a gazdasági és kulturális önkormányzat organumát. Erre szükséges közegeit válaszsza a megye; de a hatósági juriszdikczió közegeit, hogy hivatásuknak megfelelhessenek, függetlenítjük alulról a kinevezés által, felülről a tisztviselők jogviszonyainak megfelelő szabályozása által. Az egyéni szabadságot biztosítják e hatóságokkal szemben a szabadság szellemétől áthatott s szabatos anyagi törvények s eljárási szabályok alkotása által, melyek már magukban korlátozzák a hatóságot, e mellett a tisztviselő büntetőjogi felelőssége, továbbá a közjog terén elkövetett jogsérelmek orvoslására egy független biróság felállitása befejezi a közigazgatás terén az egyéni szabadság biztositásainak sorát. Ennél többet emberi elme ki nem gondolt az egyéni szabadságnak a közigazgatás terén való biztositására.

De hát centralizatió, állami omnipotenczia, önkormányzat s a szabadság megsemmisitése-e ez? Nem lehet, mert így van ez Európa legszabadabb államaiban. Meglehet, hogy tévedünk, de akkor egész Európa szabad nemzeteivel együtt tévedünk s ha a homályban bolyongunk, mért nem gyujt világot, melynek fényénél megmutassa nekünk az útat és módot annak a problemának megoldására, melyet tőlünk követel s melyre bennünket képteleneknek tart?

III.

Ha tévelygünk, nem helyesen cselekedte nagy hazánkfia, hogy nem mutatja meg a czélhoz vezető utat s ha az eszközök, melyekkel mi a nemzet jövőjét akarjuk biztositani, a nemzet romlását fogják okozni, talán kötelessége lett volna kijelölni a megfelelő eszközöket, a megoldás pozitiv módját, mely egyedül képes felvilágosítani s meggyőzni. A vitatkozás csakis ily pozitiv alapon tanulságos és gyakorlati értékű.

De ő ezt nem tette. Inkább sejtjük, mint tudjuk, hogy mit tart helyesnek vagy tévesnek. Csak általánosságokat hallunk tőle, melyeknek tartalmát nem ismerjük s azért félreérthetők vagy félremagyarázhatók.

Azt látjuk, hogy a czentrálizácziónak, a kormány omnipotencziájának ellensége, de nem tudjuk, hogy a hatalom mily mértékét és szervezetét tartja ennek?

Azt is állitja, s nem kételkedünk benne, hogy barátja az önkormányzatnak s a szabadságnak. De azt nem tudjuk, mit tart tulajdonkép önkormányzatnak s melyik formáját óhajtaná életbeléptetni?

Követendő például hozza ugyan fel az angol intézményeket, de ugyanakkor kijelenti, hogy a hatósági

tisztviselők választása nélkül önkormányzatot nem tud képzelni, pedig Angliában a hatósági önkormányzat terén nincs választott, hanem a korona által kinevezett tisztviselő, mert az angol nemzet, melytől azt, hogy érti a szabadság mesterségét, nem lehet megtagadni, nem tudja magának képzelni, hogy állami törvények alapján juriszdikcziót más gyakoroljon, mint a korona által felhatalmazott közeg. Azután az ingyen szolgálatot, mint az angol önkormányzat egyik lényeges momentumát nem is említi s nem tudjuk, meg akarná-e azt honosítani nálunk is és úgy látszik az önkormányzatot jognak tekinti a különállásra, az államhatalom megbénítására s nem terhes kötelesség teljesítésének az állam szolgálatában.

Még azt sem tudjuk meg, mit tart tulajdonkép szabadságnak? Nyilatkozatai azt engedik következtetni, hogy csupán a testületi szabadság lebeg szeme előtt s nem az egyéni szabadság, mert ennek még csak nevét sem említi, valamint soha egy szóval sem követeli az egyéni szabadság biztosítékait, melyekre pedig minden közhatalommal, tehát a megyével szemben is szüksége van az állampolgároknak.

De arra nézve sem vagyunk tájékozva, mikép akarja szervezni a megyet az 1848-ki átalakulás után? Azt tudjuk, hogy a megyét tartja a legfontosabb intézménynek az államban, annyira, hogy ha — a mint ezt ő maga irja — a parlamenti kormányformát nem lehetett volna összeegyeztetni a megyével, ennek kedveért az előbbiről lemondott volna, tehát a parlamenti kormányformát mellőzhetőnek, másodrendűnek tartja a megye mellett. Igen érdekes volna megtudni, hogy ily formában a régi dikasztériumok szárnyai alatt működő

megyék mikép végezték volna azt a nagyszabásu önálló állami politikát, melyet Kossuth Lajos a nemzettől követel s melyről, hogy 1867-ben róla lemondott, nem tudja neki megbocsátani.

Azt is olvassuk czikkeiben, hogy a mai megyét hol »kireformáltnak«, hol »dereformáltnak« nevezi. De nem tudjuk meg, mily mértékkel méri a mai megyét, mit tartana az ő nézete szerint a helyesen szervezett normális megyének? Nem tudjuk meg tőle, mily czélok megvalósítására akarja használni a kormányt s melyekre a megyét? Mily viszony legyen köztük? Mely állami funkcziókat akarna a megyére bizni, és rendes önálló hatáskörben-e vagy a kormány vezetése alatt? Mikép képzeli a kormány felügyeleti s ellenőrzési jogát? Vagy talán ez nem is volna meg, hanem a megye gyakorolná az ellenőrzés és felügyelet jogát a kormány felett? S mi tartozzék a megye hatáskörébe, hogy megszünjék deformált megye lenni?

Azt tudjuk, hogy nagy hazánkfia rossz néven vette a törvényhozásnak, hogy az igazságszolgáltatást kivette a megyék kezéből. A törvényhozás ezt abban a meggyőződésben tette, hogy megteremti ezzel az igazságszolgáltatás alapfeltételét, midőn elválasztotta a közigazgatástól, kivette a helyi érdekek s politikai pártok befolyása alól s meghonosította nálunk az európai jogrend egyik nagy alapelvét, mely nélkül igazi igazságszolgáltatás nem is képzelhető. De Kossuth Lajos ezt nagy hibának nyilvánította s így világos, hogy a nem »deformált« megyének gyakorolnia kell az igazságszolgáltatást.

Igaz, hogy mennél pezsgőbb politikai életet óhajt a megyében, annál kevésbbé válik alkalmassá az igazság-

szolgáltatás gyakorlására. Mert a hol élénk politikai élet van, ott ez pártok nélkül lehetetlen, a hol pedig pártok vannak, ott küzdelem van hivatalért s befolyásért, hogy a hivatal és befolyás eszközzé váljék, pártczélok elérésére s így az igazságszolgáltatás a megyében nem a megye, hanem szükségkép egy párt kezébe kerülne. S vajjon az ily pártigazságszolgáltatást csakugyan a jogi állam természetének megfelelő igazságszolgáltatásnak tartja-e nagy hazánkfia s csakugyan ennek áldásaiban akarná részesíteni Magyarország lakosságát?

A közigazgatás körében csakugyan nem tudjuk, mily alakban képzeli magának a nem deformált megyét. Kisebb vagy nagyobb hatáskört akar-e adni a megyének az eddiginél? Ha hatáskörét szűkebbre szorítja, kevesebb lesz az érintkezés a kormánynyal s azért a megye függetlenebb is lesz, de ez csorbítaná tekintélyét és befolyását. Ha tágabb hatáskört ruház rá a mostaninál, akkor igaz, hogy több befolyása lesz, de függőbbé is válik a kormánytól, mert minél több állami feladatot végez a megye, annál több befolyást kell engedni a kormánynak a felügyeleti s ellenőrzési jog czímén, fegyelmi hatalmat a tisztviselők felett, s annál több utasítást s rendeletet kell kiadni, melyeknek pontos végrehajtását követelheti. Ha nagy hazánkfia, a megyei hatáskör tág voltát s a teendők sokaságát óhajtja, meg lehetne elégedve a mai megyével. Mert a megye végzi a beligazgatás összes teendőit, az adóügy, a katonai ügyek is hozzá tartoznak s a megyei tisztviselők majdnem kétségbe esnek a napról-napra szaporodó munka miatt. S nagy hazánkfia erre azt mondja, hogy a megye »most már csak mint a miniszteri akarat nyikorgó gépe szerepel«. Érdekes volna megtudni, mikép akarná megoldani a problemát,

mely abban áll, hogy a megye minél több állami funkcziót végezzen s még se legyen a kormánynak alárendelve.

Ha helytelennek tartja a megyék alárendeltségét s engedelmességét a kormánynyal szemben, nem követelhet mást, mint azt, hogy a megyék a miniszter rendeleteit félretehessék, hogy a miniszter rendeleteinek ellenállhassanak. De hát valóban helyes volna ezt a rendszert meghonosítani nálunk, melyet Európa legerősebb nemzetei sem próbálhatnának meg az állami rend teljes felbomlása nélkül s azért csakugyan egynek sem jut eszébe életbeléptetni? Nem tudja-e KOSSUTH LAJOS, mit jelentene ez a magyarságra nézve, mely az ország 37 megyéjében kisebbségben van?

De azt sem tudjuk meg KOSSUTH LAJOS fejtegetéseiből, hogy mily mértékben akarja a megyei hatóság hatalmát kiterjeszteni a járások és községek felett? Mert ha ellensége a czentralizácziónak az államban, talán ellensége lesz a megyében is. Mert a megye a legmerevebb czentralizáczió volt s az ma is, a megye határain belől levő tényezőkkel szemben. Mikép akarja deczentralizálni a megyét? A »mindenható« megyei kormánynyal szemben önállóvá akarja-e tenni a járásokat és községeket, ugyanazokkal a jogokkal akarja-e felruházni őket, mint a megyéket az állam kormányával szemben, hogy szünjék meg a megyei czentralizáczió, a megyei omnipotenczia, hogy el ne tiporja a szükebb körök önkormányzatát s szabadságát s ne legyenek az alispáni akarat nyikorgó gépeivé?

Hát hogy mindez következetesen keresztülvive, mikép forrasztaná össze Magyarország fajait egy politikai és nemzeti egészszé, azt könnyü elképzelni. Ez nem

volna egyéb a disszoluczriónál s anarchiánál. Az egyesítés és összeforrasztás e módja oly benyomást tesz reánk, mintha valaki azt mondaná, hogy a fazék egységét legjobban úgy lehet megóvni, ha mentül kisebb darabokra törjük szét.

S nagy hazánkfiának azt az állítását, hogy a nemzetek különböző elemeinek egyesítése s összeforrasztása az önkormányzat intézményei által történt, megczáfolja a történelem. Ezt mindenütt az erős, öntudatos, hatalmas kormányzat tette. XI. Lajos és Richelieu Francziaországot, Cavour Itáliát, Bismarck Németországot nem az önkormányzat eszközével egyesítette. S a nemzetek nagyoknak tartják őket s emlékük ragyogni fog a nemzetek történelmében, mert nemzeteket csináltak, kiemelték a partikularizmus törpeségéből s az egységgel a hatalom és nagyság feltételét adták meg nemzetüknek.

De mindezeknél sűrűbb homály borítja nagy hazánkfiának nézeteit arra a szerepre nézve, melyet a megyének a politikai életben akar juttatni. Mert határozottan azt követeli, hogy a megye döntő politikai tényező legyen, hogy erős politikai élet lüktessen benne, arra hív fel bennünket, hogy »rázzuk fel az önkormányzati intézményeket a lethargicus álomból, melybe belemákonyoztuk, nehogy az álom halállá váljék«. Kossuth Lajos itt is mélyen hallgat s nem mondja meg, mily eszközökkel ébreszszük politikai életre a megyét.

De hát nem követel-e tőlünk nagy hazánkfia lehetetlent? Bárki más követelné tőlünk a megye feltámasztását, nem csodálkoznánk rajta, de meglepő, hogy épen Kossuth Lajos az, a ki ezt tőlünk követeli, mert hisz tudjuk a történelemből, hogy Kossuth Lajos *volt az, a ki a megyét megölte,* habár akaratlanul is.

A ki a parlamenti kormányformát meghonositotta, a ki a rendi országgyülésből demokratikus képviselőházat csinált, a ki a megyétől elvette a követküldés és utasitás jogát, a ki a döntést a politikában elvette a megyétől s a parlamentbe helyezte át; az többet tett, mint »lethargikus álomba mákonyozta« a megyét, az politikai halottá tette s mi, az azóta felnőtt nemzedék már ezt a politikai halottat találtuk, a hajdan élő megye helyett s most KOSSUTH LAJOS ezért nekünk tesz szemrehányást s tőlünk követeli, hogy rázzuk fel életre azt, a miből ő oltotta ki az életet.

S mi nem teszszük, mert lehetetlen. De azért hálával tartozunk KOSSUTH LAJOSnak azért, a mit tett, habár nem tette kedvvel, lelkesedéssel s csak a viszonyok kényszerítő erejének engedett, mégis ő inditványozta a parlamenti felelős kormányzat életbeléptetését s ez által oly korszakos belső átalakulást idézett elő, melyhez hasonlítható egy sem volt Szt.-István reformja óta.

A parlamenti kormányforma is idegen eredetű intézmény volt, mint a Szt.-Istvánéi, de ép oly nélkülözhetetlen a nemzet lételének biztosítására, mint azok. S azért mi a 48-ki nagy korszak »politikai végrendeletének« nem azt tekintjük, hogy a megyei intézménynek, mint az alkotmány védbástyájának fentartására, mint fő czélra törekedjünk, hanem azt, hogy a parlamenti felelős kormányzatból vonjuk ki a következtetéseket s ennek természete szerint építsük ki az államot.

Mert a parlamenti kormányforma behozatalának kettős jelentősége volt. Benne van mindenekelőtt, hogy a rendi alkotmány a megyével együtt képtelen volt megvédeni a nemzet szabadságát az államhatalommal szem-

ben s egyenes ellentétben áll azzal a frázissal, hogy a megye az alkotmányos szabadság védbástyája. A dikaszteriális kormány abszolut volt, a nemzetnek nem felelős s a nemzetből nem kifolyó. Mindenki tudta, hogy a gravaminalis politika czélra nem vezet. A dikaszteriumok nem buktak, akármit tettek a megyék s az országgyülés. A parlamenti kormány azonban nemcsak felelős volt, hanem nemzeti is, mert így a reform alapján nem volt képzelhető oly kormány, melyet a nemzet többsége nem akart.

De a parlamenti kormányformának van egy másik nagy jelentősége is. A nemzet nagy szellemei belátták, hogy nemzeti kormány nélkül nincs nemzeti állam s a nemzeti akeziónak nincs meg a leghatalmasabb organuma.

Tudták ők, hogy a megyébe, ebbe a szük formába a nyomoruság szorította a nemzetet s hogy ebben legjobb esetben a védelem volt lehetséges, de pozitiv, alkotó nemzeti tevékenység nem. Az előbbivel a nemzet tenghetett, de csak az utóbbival fejlődhetett s juthatott uralomra. S a nemzetek czélja az uralom, uralom nélkül nincs nemzeti élet. A megye pedig, bármily hazafiasak lettek volna törekvései, mégis csak szük körre volt szorítva s csekély eszközökkel rendelkezett. Nemzeti czélokat azért csak a nemzet egyesített ereje s ennek letéteményese, a központi kormány valósíthat meg. A mint a nemzet a pozitiv tevékenység eszméjének, nagy nemzeti czéljainak tudatára jutott, azonnal kinőtt a megye szük köréből, látköre tágult s nincs az az erő, mely őt oda visszaszorítsa, nincs az az ember, a ki őt meggyőzze, hogy a megye alkalmasabb eszköze a nemzeti czélok megvalósításának, mint

a nemzet maga s mint a nemzeti erő egységes szervezetének vezetője s kezelője, a nemzet többsége által támogatott s nemzeti érdekeink tudatától áthatott kormány.

S valóban különös játéka a sorsnak, hogy gyakran nem az alapítja meg hiröket s nem az által válik egyes emberek neve halhatatlanná a történelemben, a mi életök ambicziója volt, a mitől hírnevük fennmaradását várták, hanem az, a minek nagy jelentőséget nem tulajdonitottak vagy éppen kedvök ellen kényszerüségből cselekedtek. Petrarca azt hitte, hogy latin nyelven írt humanisztikus iratai fogják nevét megörökiteni s eszébe sem jutott büszkének lenni olasz nyelven írt költeményeire. Pedig humanisztikus iratai miatt rég elfelejtették volna, de költeményei tartották fenn az utókornak s tették világhirűvé Petrarca nevét.

Ez a sors érte nagy hazánkfiát is. Lelke egész hevével, ragyogó ékesszólásának egész erejével küzd a megyéért. De a történelem nem ezt fogja róla feljegyezni. A mit a megyék védelmében tett, el fogja felejteni az utókor s jó hogy elfelejti, de neve örökké fog ragyogni a nemzet történelmében, mert egyéb nagy dolgok mellett a magyar állam szervezésében egy korszakos esemény, a parlamenti kormányforma életbeléptetése van vele egybefűzve, tehát éppen az, a mi rajongásának tárgyát összetörte.

Ne vegye rossz néven, ha a mint ő mondja, »annak, a kire egykor a nemzet hallgatott, szava még ily tárgyban is elvész, mint szélben a sóhajtás« s ne mondja, hogy »hát ilyen a hontalan vándor sorsa.«

A kinek alkalma van még érdeklődni egy élő nemzetért, mely az övé; a kit e nemzet a tisztelet és ragaszkodás minden jelével halmoz el: az ne nevezze ma-

gát hontalan vándornak, annak van hazája, ha távol van is tőle. De ne kivánjon a nemzettől lehetetlent, ne kívánja tőle, hogy fiatalabb legyen 36 évvel, hogy ne legyen rajta nyoma 36 év fejlődésének és tapasztalatainak, hogy ne lássa az időközben változott viszonyokat s ne alkalmazkodjék hozzájuk. Ne kivánja tőlünk, hogy mikor e nemzet lelkét a nagy czélok és eszközök tudata tölti el, az apróért rajongjon. Ne kívánja tőlünk, hogy őt mindenben kövessük, mert ez lehetetlen és pedig azért, *mert politikai szereplése összeegyezhetetlen ellentétet rejt magában.* Ne kívánja tőlünk, hogy tévedéseit kövessük s ellenei legyünk politikai működése nagy és maradandó eredményeinek. Mert előttünk két Kossuth Lajos áll. Az egyik, a ki a megyéért küzd s ennek az intézménynek oly politikai szerepet követel állami életünkben, mely állami és nemzeti érdekeinkkel össze nem egyeztethető s ezt nem követhetjük. A másik, a kinek a parlamenti kormányforma életbeléptetését köszönhetjük. Ezt a Kossuth Lajost követjük mi, akárhogy agitál a másik Kossuth Lajos ellene.

IV.

A fent I—III. alatt közölt czikkek a »Nemzet« s a »Pester Lloyd«-ban jelentek meg válaszul Kossuth Lajos »Önkormányzat és összpontositás« czimű elmélkedéseire, melyekben a költségvetés tárgyalása alkalmával mondott beszédemmel foglalkozott. Az alább következő czikkek 1883-ban jelentek meg a »Pesti Napló«-ban ugyanazon czím alatt, mint az előbbiek. Habár e két czikksorozat egy tárgyra vonatkozik s azért sok állitás ismétlődik bennök, mégis, több oldalról jött felszólitásnak engedve, változatlanul közzétettem ez alkalommal ezeket is; mert sok tekintetben kiegészitik egymást s együtt teljesebb tájékozást nyujtanak a kérdés lényegéről.

*

Kossuth Lajos nagy hazánkfia egymásután irja a ragyogó leveleket az ország törvényhatóságainak. Megköszöni nekik a kegyeletes megemlékezést nyolczvanadik születése napja alkalmából. De nemcsak erre szorítkozik. Némelyikben politikai nézeteket fejteget az

ország Ausztriához való közjogi viszonyáról, másokban ismét az ország belső politikájának kérdéseiről. Ez utóbbiak között kiváló helyet foglaltak el az e lapokban megjelentek a megyei intézményről. Rendkívül érdekes volt ránk nézve megtudni, hogy nagy szellemében, miután 34 év óta nem látta hazáját s nem állott az időközben fejlődött viszonyok közvetlen hatása alatt, állapotainknak s szükségleteinknek mily képe alakult.

De talán rá nézve sem lesz érdektelen megtudni, minő szellemi áramlatok keletkeztek itt közöttünk, miképp módosúlt politikai világnézetünk, hogy kezdjük felfogni nemzeti czéljainkat, s a tett tapasztalatok alapján mily eszközöket keresünk czéljaink megvalósitására, s mind ennek hatása alatt mikép módosulnak lassankint a nézetek a megyei intézményről is.

E módosulás szükségképi következése az 1848-ki nagy átalakulásnak. Magyarország történetében előfordulnak nagy katasztrófák; de igazi történelmi esemény, mely a nemzet belső átalakulásában alkot korszakot, csak kettő volt. Az egyik a szent István reformjai, a másik a negyvennyolczadiki forradalom. Mind a kettő az európai eszmék diadalát jelenti a nemzet életében, mind a kettő teljesen átalakitja a nemzet állapotát és összes intézményeit. A 48 gyökeres, kérlelhetetlen megsemmisitése annak, a mihez a nemzet a multban ragaszkodott, a minek fentartásaért küzdött. A 48 kiinduló pontja a nemzet uj politikai világnézetének, új állami szervezetének a jövőben. S e nagy történelmi tény csak úgy bir jelentőséggel s értékkel a nemzet életében, ha a későbbi nemzedék kivonja belőle a logikai következtetést. E nélkül a 48 nem volna egyéb érdekes történelmi látványosságnál, mely lehet iz-

gató, érdekfeszitő, a mint egy nemzet hősi küzdelme a szabadságért lelket emelő is, de komoly jelentősége csak úgy lehet a nemzet életében, ha az akkor letett alapon, tovább épít s az akkor proklamált elvek szellemében szervezi állami életét. A 48 egy csapással megsemmisítette az ország rendi alkotmányát, uj alapokra fektette gazdasági viszonyait, lerombolta a közjogi választófalakat a társadalom osztályai között, érvénytelenné tette a régi Magyarország egész jogrendszerét, a magánjogtól kezdve fel az államszervezet legmagasabb csucsáig.

Nem hagyott érintetlenül semmit s a mit látszólag kimélt, annak valósággal háborut üzent az elvekkel, melyeket proklamált. Az emberek nagy tömege természetesen nem volt képes rögtön asszimilálni e nagy elveket s kivonni belőlük a logikai következtetéseket. A társadalom minden osztályában megmaradtak kemény rétegek, melyeket az uj eszmék át nem hatottak. Évtizedekkel később tapasztalható volt, hogy azok, a kik a 48-ért rajongtak, a 48-diki törvényekből egy betüt sem akartak engedni, a kik a dinasztiával való kiegyezés alapjául mást elfogadni nem voltak hajlandók, a gyakorlati politika terén a 48 előtti idők eszmekörében éltek s olyanra törekedtek, a mi a legélesebb ellentétben állott a 48-diki vivmányok lényegével és szellemével. De a nagy tömegeket mindig nehéz áthatni uj politikai eszmékkel és hosszú idő kell arra, hogy egy egész nemzet politikai világnézete megváltozzék. Azok, a kik ily álláspontot foglaltak el, nem is sejtették, mily ellenmondásba jutottak önmagukkal. A ki azt hiszi, hogy a 48 után még fentartható valami a 48 előtti Magyarországból, az nem fogta fel e nagy korszak lé-

nyegét, az öntudatlanúl ellentétben áll a 48-diki elvekkel, az akaratlanúl devalválja a 48-diki átalakulás értékét és jelentőségét.

E nagy átalakulás nem hagyhatta érintetlenűl a megyei intézményt sem.

A megye a rendi állam szervezetében fő alkotó rész volt. A megye a területén lakó vagy birtokos nemesség testülete volt, mely utasitással ellátott követeivel befolyást gyakorolt a törvényhozásra, gyakorolta az igazságszolgáltatást, végezte a közigazgatást. Régi feudális intézmény volt, mely fennállott Európa egyéb államaiban is, mely ép úgy igyekezett megvédeni a rendi kiváltságokat másutt is, míg az erős királyság meg nem semmisitette vagy legalább meg nem bénitotta.

Nálunk ez a sajátszerűen fejlődött, de lényegében idegen intézmény tovább maradt fenn, mint másutt. De a 48-ki átalakulás következtében fentartása a régi formában lehetetlenné vált. A rendi kiváltságokkal meg kellett szünnie a rendi megyének is. A mikor az államot demokratizálták, demokratizálni kellett a megyét is. S midőn életbeléptették a kormányzat egységes központi organumát, a felelős kormányt, mint a népképviseleti alapon alakult parlament kifolyását, akkor a megyét, mely a dikaszteriális kormánynyal mindig ellenkezésben volt s melynek ép ebben az ellenkezésben állott legfőbb politikai érdeme, összhangzásba kellett hozni a parliamenti kormányformával.

Ezt az 1848-ki törvény valóban ki is mondotta, és pedig sajátszerű módon. Dicsőiti őket, mint az alkotmányosság védbástyáit, fentartásukat nélkülözhetetlennek mondja s a parliamenti kormányformával ép oly szükséges összhangzás létesitését a jövő feladatáúl tűzi

ki. De ugyanakkor, mikor a törvény oly hizelgő módon emlékszik meg a megyék érdemeiről az alkotmány fentartása körül, megfosztja őket egy kardinális jogtól, a törvényhozásra gyakorolt egyenes befolyástól, a követküldés és követutasitás jogától. A megyei intézménynek a parlamenti kormányformával való összhangzásba hozatalában pedig, a látszólagos kimélet mellett is, komoly fenyegetés rejlett.

Mert az az állam, mely elhatározta magát arra, hogy a modern európai állam formáit életbe léptette a törvényhozás s a kormányzat legmagasabb rétegében, nem állhatott meg itt, hanem, ha komolyan akarta a törvényeiben nyilvánuló elvek uralmát, le kellett szállania a kormányzat alsó rétegeibe is s ezeket is át kellett alakitania azoknak az elveknek megfelelőleg, melyeket a felsőbbekre nézve elfogadott.

Midőn a 48-ki törvényhozás kimondotta, hogy a megyét összhangba kell hozni a parlamenti kormányformával, kimondotta azt is, hogy a megye úgy, a mint akkor fennállott, nem állhatott volna összhangban az uj kormányformával, a mennyiben az ellenkezés lehetősége egy magyar nemzeti s a parlamentnek felelős kormánynyal esztelenség lett volna. A megye tehát megfosztva a követküldés s utasítás jogától, összhangba hozva a parlamenti kormányformával, ép a 48-as törvények betűje s szelleme szerint nem lehetett többé az a politikai szereplésre hivatott tényező, a mi a rendi korszakban volt; a legjobb esetben választott tisztviselőivel a kormány végrehajtó közege s a helyi érdekek képviselője s megvalósitója lehetett már, egyéb semmi.

Egyébiránt azt a hitet, hogy a megyék az alkot-

mány erős védbástyái voltak a multban s lehetnek a jövőben, erősen megingatták már az 1848 előtti nemzedékben is nagy publiczistáink, mint báró Eötvös József, báró Kemény Zsigmond és Szalay László. Kimutatták, hogy a megyék a multban nem voltak képesek az alkotmányt a sérelmek ellen megvédeni, az ejtett sérelmek orvoslását kieszközölni. S valóban a megye oly sajátszerű védbástya volt, hogy csak addig állott fenn, míg nem támadták meg az alkotmányt, de a mint a támadás komoly volt az alkotmány ellen, a mikor szükség lett volna rá, akkor mindig alkalmatlannak bizonyult a védelemre. 1848 előtt számtalan példa bizonyítja ezt. 1848 után az abszolut kormányzat 11 évig állott fenn s 1861-től 1867-ig ismét megyék nélkűl kormányozták az országot.

S ennek oka nagyon egyszerű. A kinek hatalma van megdönteni az ország alkotmányát, az nem lesz oly naiv, hogy ebben a megyék által akadályoztassa magát. A ki megszüntetheti az alkotmányt, annak van ereje eltörülni a kisebbet, a megyéket is. Mikor a megyék mint alkotmányvédők szerepelhetnének, akkor már a dolog természeténél fogva nincs meg az, a mit védeniök kellene. Ezt az egyszerű következtetést vonta le a forradalom után tett tapasztalatokból a mai kor politikai nemzedéke.

De a megyének politikai hivatásában s alkotmányvédő erejében vetett hitet erősen megingatta egy másik szempont is. Mi a megyei intézménynek nem tulajdonítunk semmi erőt és képességet, a mi neki magának természeténél fogva s az emberektől függetlenűl volna meg. Az intézmény oly forma vagy eszköz, mely valamely tevékenység lehetőségét adja meg az emberek-

nek. A szabadság intézményeinek ugy kell alkotva lenniök, hogy alkalmasak legyenek a szabadság megvalósitására s nagy jelentőségük is abban rejlik, hogy ennek lehetőségét biztositják. Azért szükségesek a szabadság intézményei, habár nem zárkózhatunk el azon történelmi tapasztalat elől, hogy ez intézmények fennállása valósággal nem mindig a szabadság fennállását jelentette, mert in ultima analysi, minden intézmény hatása attól függ, mily czélok eszközeül használják fel azok az emberek, a kiknek az intézményben döntő befolyásuk van.

A történelem azt bizonyítja, hogy ugyanazon intézmény különféle fázisokon ment keresztül s különböző, sőt ellentétes hatást gyakorolt. A megyének is, mint minden intézménynek, megvan a maga életrajza, az erőteljes fejlődéstől, a tévedéseken, visszaéléseken, ellenmondásokon keresztül a hanyatlásig.

Voltak megyék, melyek férfias és önérzetes módon nyilatkoztak az alkotmány vagy a nemzeti érdek sérelmei miatt, voltak mások, melyek gyáván, szolgai módon meghunyászkodtak. Ez utóbbi lehetetlen lett volna, ha az intézményben magában valami különös erő volna. A megye magatartását is csak az döntötte el, minő emberekből állott a megye közönsége. A különböző korszakokban is különbözik a megye szerepe a közéletben. Hosszú ideig nem képvisel egyebet, mint a szűkkeblű rendi felfogást, s nem ismer más érdeket, mint a rendi kiváltságok sértetlen fentartását, mert az emberek nem emelkedtek magasabb álláspontra. Később a megyék lelkesednek majd Széchenyi, majd Kossuth, majd Eötvös eszméiért, mert az emberek, a kikből a megye állott, lelkesedtek értök.

Minél jobban terjednek a szabadelvű reformeszmék az emberek között, annál erősebb viszhangra találnak ez eszmék a megyék gyűléstermeiben; minél magasabb szinvonalra emelkednek a megyei emberek, annál magasabb szinvonalra emelkednek a megyék. A megye csak a forma, melyben a nemzet aspiráczió megjelennek. A mi a nemzet testét megrezzentette, hevitette, az és csupán az nyilvánult a megyében is, saját tartalma nem volt soha. És ha megtörténnék az, a mit sokan állitanak, hogy a nemzetben nincs politikai közszellem, érdeklődés a közügyek iránt, vajjon honnan fogja meriteni a megye a politikai erőt, az ellenálló képességet, ha ez a nemzet egészében hiányzik?

Egyébiránt az az élénk mozgalom, melynek szintere a régi megye volt, két fő okra vezethető vissza, melynek megszüntével a dolog természeténél fogva meg kellett szünnie a megyék politikai jelentőségének is.

Az egyik ok az, hogy a megye rendi intézmény volt. Lényegileg tehát nem volt állami intézmény, mint az angol county, hanem társadalmi intézmény, mely a társadalom egy osztályának egészen középkori szellemben alakult szervezete, egy osztály érdekeinek megtestesülése volt. A megye annyira át volt hatva az osztályérdek szellemétől, hogy a mi állami feladatot kellett végeznie, azt teljesen elhanyagolta, igazságszolgáltatása s közigazgatása annyira sülyedt, hogy szégyenfolt volt e nemzeten. S természetes, hogy minden nemes élénken érdeklődött e testület tárgyalásai iránt, mert nemcsak kiváltságos állását manifesztálta, befolyását érvényesitette ez által, hanem osztályérdekeinek védelmére is kelt a megyék gyülésein, ha valahonnan veszély fenyegette őket. Az országos ügyek sok embert fel nem

izgatnak, tevékenységre nem serkentenek. De a hol valakinek társadalmi állásáról, jogairól s érdekeiről van szó, azonnal kész a küzdelemre. A rendi alkotmányban a magyar nemes saját érdekeit védte, saját érdekeiért küzdött, s e küzdelem tette élénkké a megyei életet.

A másik ok a megyék követküldési s utasítási jogában rejlik. Az alsó tábla a megyék s néhány város követeiből állott. Midőn a megye saját követeit utasítással látta el, egyenesen befolyt a törvényhozásra. Ez által a politika súlypontja a megyékbe esett. A sajtó fejletlen volt s befolyást a negyvenes évekig alig gyakorolt; népgyülésre nem volt nép, az országgyülésnek nem volt inicziativája, ezt a megyék gyakorolták, s így a megye volt az egyedüli tér, a hol politizálni lehetett, de nemcsak lehetett, hanem szükségkép kellett is.

A mint e két ok megszünt, a mint a rendi megyét a rendi alkotmánynyal együtt eltörülték, a mint a követküldés s utasítás jogát elvesztette, meg kellett szünni a megyékben az élénk politikai mozgalomnak is.

A megyék közélete a negyvenes években volt a legfényesebb, mert akkor foglalkozott legmagasabb problémáival a nemzet szelleme. A nemzet aspiracziói nem férnek a rendiség szük formáiba, a nemzet szelleme emelkedik, tágul; az uj eszméknek uj formákat keres. S különös, hogy ez az áramlat oly erős, hogy azok az eszmék, melyek a rendi megye utolsó éveit oly fényessé tették, idézték elő a megye halálát. Midőn követelték a szabadelvű reformokat, a parlamenti kormányformát, akkor saját politikai megsemmisitésöket követelték. A népképviseleten alapuló parlament, a nemesi kiváltsá-

gok megszüntetése s a parlamenti kormány életbeléptetése volt a politizáló megye halála.

1861-ben, midőn nem állott szemben parlamenti kormánynyal, még politizált. De 1867 óta e szereplése évről-évre ritkábbá válik, s most már teljesen megszünt. De hasztalanul is próbálna politikailag szerepelni. Nem hallgat rá senki. A parlament bármely komoly tagjának több befolyása s tekintélye van a közvélemény előtt, mint egy megyének. A megye egy hitelt vesztett tényező. Annyira képtelennek bizonyult nagy feladatok megoldására, a tehetetlenség, botrányos visszaélések annyira megsemmisitették tekintélyét s a nézetek nálunk annyira megváltoztak ez intézményről, hogy habár megmaradt az a joga, hogy politizálhasson, mint politikai tényező nem szerepel többé.

Ezt nem az alkotott törvények okozták s nem a mai nemzedék sorvasztotta el a megyét. Ez már nem örökölt benne életre képes intézményt. A ki elvette tőle a követküldés és utasitás jogát, a ki megalkotta a népképviseleten alapuló parlamentet s ez által a politikai élet sulypontját ide helyezte át, az, a ki az 1848-diki törvényeket alkotta, vette ki a politikai lelket a megyéből.

A ki élénk politikai életet akar a megyék termében, adja vissza nekik a követválasztás és utasitás jogát. Minden egyéb eszköz hatástalan. Az emberek egy intézmény körében csak azzal foglalkoznak, a mi felett döntenek. Azért, a mint nem a megyékben dől el az ország politikája, hanem a parlamentben, mely nem kifolyása a megyének, a dolog természeténél fogva nem itt érvényesitik politikai nézeteiket, hanem vagy a sajtóban, vagy a parlamentben s az 1848-diki törvények hatályba léptével azonnal kezdődik a megyék politikai tevékeny-

ségének s jelentőségének hanyatlása. S az akkori törvényhozás bölcsen cselekedett. Kivette a megyéből azt, a mi nem volt oda való, a mi elvonta tulajdonképi hivatásától. Az alkotmány nem veszített benne biztositékot. A nemzet egésze az, mely megvédi alkotmányát. A mely nemzet nem képes megvédeni alkotmányát a megye nélkűl, az nem fogja megvédeni a megyével sem.

* *

Mi elvesztettük azt az illuziót, hogy a megye valaha az alkotmány védbástyája volt, vagy az lehetne a jövőben. Azt is látjuk, hogy politikai szereplésre a parlament s a nagy mérvben kifejlett sajtó mellett nem lehet hivatva. A kérdés most az, vajjon a magyar megye alkalmas eszköze-e az önkormányzatnak, megfelelő formája-e az állampolgárok részvételének a kormányzatban, biztositéka-e a közszabadságnak s ez által indirekt módon hathat-e jótékonyan a parlamenti alkotmány biztositására s tisztán tartására? E kérdésre nézve teljesen tisztába kellett jönnünk, ha nem akartunk tartalom nélküli jelszavak után indulni s ez által koczkáztatni a reális eredményeket, melyek egyedül birnak értékkel a nemzet éltében.

John Bright valóban bölcs tanácsot adott az angoloknak, midőn arra intette őket, hogy szeressék s tartsák fenn municzipális intézményeiket. mert azoknak tisztaságán és épségén nyugszik az ország szabadsága és alkotmánya. Bright nagy igazságot mondott. Anglia

parlamentárizmusa nem volna az, a mi, az angol önkormányzat nélkül. De vajjon az angol önkormányzat ugyanaz-e, a mit nálunk rendesen önkormányzatnak tartanak? Ugy fogták-e fel az angolok az önkormányzatot, mint mi? Az angol county az-e, a mi a magyar megye? Nem.

Kimondom röviden, egyenes ellentéte a magyar megyének, a magyar ugynevezett önkormányzatnak s csakis azért egyik nagy biztosítéka az igazi parlamentárizmusnak s a közszabadságnak, mert az angol önkormányzatban a mienkkel teljesen ellentétes felfogás van megvalósulva.

Az önkormányzat eszméje az angol intézményekben legmegfelelőbben van megvalósítva anélkül, hogy az angolok az önkormányzat elméletét fejtegették volna. Az államnak és társadalomnak eddig legsikerültebb egyesítése. A hatósági önkormányzat Angliában jelenti a felsőbb társadalmi osztályok ingyen szolgálatát az állam törvényeinek végrehajtásában s e végrehajtás költségeinek fedezését saját eszközeikkel. Az angol megyében a korona bizonyos számu békebirót nevez ki a társadalom élite-jéből.

Az angol hatósági önkormányzat nem ismeri a választást és senki sem gyakorolhat jurisdikcziót a korona megbizása nélkül. Ezek a megye tisztviselői, ezeknek gyülekezete képezi a megye képviseletét. Ezek tartják fenn a közrendet, végzik a helyi közigazgatást. Ezek határozzák meg a megyei adót az adózók közreműködése nélkül, a mi azon a feltevésen alapszik, hogy ők, mint legnagyobb adót fizetők, bizonyára nem fognak több adót megállapitani, mint a mennyi okvetetlen szükséges. Ilyen békebiró van Angliában

körülbelül 20.000, a fele tényleg müködő, a másik fele tiszteletbeli. Igy az angol társadalom leggazdagabb, legmüveltebb rétegei állnak az állam szolgálatában fizetés nélkül.

Az önkormányzat e formája nagy kincs Angliára nézve s megérdemli, hogy az angolok ragaszkodjanak hozzá a közszabadság s alkotmány fentartása érdekében. Az önkormányzat e formájának következménye az, hogy a központi kormánynak nincsenek tőle függő közegei a helyi közigazgatás terén, a helyi hatósági hatalom és befolyás teljesen független s tekintélyes egyének kezében van, s ennélfogva nem gyakorolhat nyomást a választókra hatósági befolyással, nem csavarhatja el, nem hamisithatja meg a közjogot a párt érdeke kedveért.

Bármily erős a pártok küzdelme fent, az alsóbb rétegekben nem zavarja meg a közjog részrehajlatlan kezelését, nem veszélyezteti az egyéni szabadságot. Az önkormányzat e formája biztositja csak a parlamenti választások szabadságát, mert a hatósági befolyás gyakorlása felülről lehetetlen.

Az önkormányzat e formája neveli a társadalom felsőbb rétegeit a törvényhozó munkájára, felkelti bennök a jogérzületet, a törvények fogyatkozásait megismerik a gyakorlatban, beviszik tapasztalataikat a parlamentbe s az az oka, hogy az angol törvényhozás kiválóan gyakorlati, nem elvi szempontokból indul ki, nem előzi meg korát, de nem is marad el tőle, mindig lépést tart a nemzet szükségleteinek fejlődésével. Az angol önkormányzat csak igy indirekte gyakorol jótékony politikai befolyást, csak igy indirekte biztositéka az alkotmánynak. De az angol megye nem foglalkozik

politikával, nem szabad politikával foglalkoznia, hanem csupán a törvények végrehajtásával, közszükségletek gyakorlati kielégitésével.

Azt az angol békebirót, a ki a megyei negyedéves gyüléseken az angol kormány politikáját birálná, vagy politikai tartalmu javaslatokat tenne, s társait rá akarná birni, hogy a megye nevében politikai nyilatkozatokat tegyenek, elméjében megzavarodottnak tartaná mindenki. A ki politikai enuncziácziókat akar tenni, megteheti nyilvános ebédeken, népgyülésekben, a parlamentben és a sajtóban. De az angol nagyon jól tudja, hogy azt az intézményt, mely a törvény végrehajtására, a közérdek megvalósitására van hivatva, belevonni a politikai pártok küzdelmébe annyit tesz, mint kivetkőztetni lényegéből s képtelenné tenni hivatása teljesitésére, a közjog és közérdek részrehajlatlan kezelésére.

Ez az angol önkormányzat lényege és politikai hatása. De várható-e ugyan az az eredmény attól az önkormányzattól, mely a mi municzipálistáink szeme előtt lebeg? A felelet e kérdésre magától a legtermészetesebben következik, a mint ki van mutatva, hogy az az önkormányzat, melyet nálunk a municzipális felfogás követel, ép ellenkezője az angol önkormányzatnak.

Az angol önkormányzatban a társadalom legmagasabb osztályai nehéz kötelességeket és terheket vállalnak magukra az állam szolgálatában. Mi csak jogokat követelünk és előnyöket az állammal szemben; de irtózunk a kötelességek elvállalásától. Ha valaki azt inditványozná, hogy a megyei gentry ingyen szolgáljon a közigazgatás hivatalaiban, nagy hahotát keltene az egész országban. Nálunk a társadalom felső, független

elemei vonulnak vissza a közszolgálattól, nekik az önkormányzat abban áll, hogy a tisztviselők választásának jogát gyakorolják.

Nem vállalják magukra a törvények végrehajtását, hanem egy megye egész intelligencziája helyettesítteti magát néhány egyén által, kik nagyobbrészt nem önálló, független emberek s ezekre bizzák a hatóság gyakorlását. Az önkormányzat nálunk nem annyira a közérdek, mint a személyes érdekek megvalósításának lehetősége s a befolyásos emberek leginkább azért folynak be a tisztviselők választására, hogy eszközűl használhassák őket saját érdekökben. Az önkormányzat e formáját nem az állami, hanem a társadalmi felfogás konczipiálta, az a felfogás, mely nem jutott harmóniába az állammal, mely nem jutott annyira, hogy képes legyen alárendelni érdekeit az állam magasabb érdekeinek, mely az állam ellen való oppozició eszméjét jelenti, de nem az önkénytes szolgálatot, az állam feladatainak megvalósításában, mely nem veszi komolyan az önkormányzatot, mely nem fogta fel az igazi önkormányzat lényegét, mert ez nem oppozicziót jelent az állam ellen, hanem tevékenységet az állam szolgálatában. S ez az angolokéval ellenkező felfogás nem is vonhatta maga után azt a politikai hatást, mely az angol önkormányzat eredménye.

Tegyük fel, hogy azzal a megyével állunk szemben, mely egy magyar municzipálista ideáljának teljesen megfelel, mely teljesen független a kormánytól s erről az oldalról tisztasága nem lehet alterálva. Mikép fog itt alakulni a dolog természeténél fogva az önkormányzat s a közszabadság?

Két párt küzd egymással a tisztujitásnál. Egyik győz a másik felett s beleteszi a hivatalokba saját embereit, kiknek rendesen ez a hivatal képezi egyedüli vagy legfőbb jövedelmi forrását. Ez aktus után az értelmiség félrevonul egész hat esztendőre, s rábizza a közügyek kezelését a megyei bürokrácziára.

A pártok, melyek a tisztujításnál diadalra törekednek, rendesen politikai pártok s leginkább azért akarják saját embereik kezébe játszani a hatósági hatalmat és befolyást, hogy a képviselőválasztások alkalmával e hatalom és befolyás rendelkezésükre álljon. A pártjától függő tisztviselő természetesen kész eszköze és szolgája az irányadó embereknek, mert tőlük függ sorsa, s a képviselőválasztásoknál a presszió minden nemét alkalmazzák, s meghiusítják a választás szabadságát egy megyei párt szolgálatában ép úgy, mintha a kormány szolgálatában állanának.

De továbbá a közönségtől függő tisztviselő e függésnél fogva korrumpálva van, s képtelenné válik a közjog részrehajlatlan alkalmazására, a közérdek elfogulatlan kezelésére. Lélektani képtelenség embertől azt követelni, hogy a közérdek nevében azok érdekét sértse, a kiktől exisztencziája függ, lehetetlen követelni tőle, hogy ezekkel szemben a törvénynek szigorú végrehajtója legyen.

S azért képviselőválasztások alkalmával egyes befolyásos emberek kedvéért szükségkép be kell következnie a közjog elcsavarásának, meghamisításának; ilyenkor megszünik a jog és törvény, az egyéni szabadság, s ez a lokális befolyás ép oly veszély a közszabadságra nézve, mint a legabszolutabb kormány pressziója lehetne.

S végre ez az önkormányzat, mely csak jogok gyakorlatából, de nem kötelességek teljesítéséből áll, nem iskolája a felsőbb társadalmi osztályoknak a törvényhozás komoly munkájára, nem az a forrás, melyből a jognak tiszteletét és ismeretét meríthetnék, mert ez az eredmény csak ott érhető el, hol a társadalom erre hivatott rétegei folytonos, mindennapi, komoly munkában vannak a közigazgatás terén.

Valóban, nagy igazság rejlik az angolok azon tanában, hogy az alkotmány a municzipális institucziókon alapszik s hogy nem állanak ellentétben a parlamenti rendszerrel. De ez csak Angliára nézve igazság. Nálunk csak úgy volna igazság, ha municzipális intézményeink olyanok volnának, mint az angoloké. De mert az önkormányzatnak az a formája, melyet a magyar municzipálisták fenn akarnak tartani, ép ellenkezője az angol municzipális intézményeknek, azért hatása is ellenkező.

Mert ez a forma nem felel meg az igazi önkormányzatnak, azért nem lehet biztositéka a parlamenti választások tisztaságának, azért veszélye a közszabadságnak s korrupcziója a közéletnek.

Nem hiszszük mi, hogy minden, a mi a megyétől ered, szükségkép rossz, azt sem állitjuk, hogy a megye teljesen hasznavehetetlen intézmény, melyet egyszerűen el kellene törülni. Sőt ellenkezőleg. Meggyőződésünk, hogy a megye üdvös tevékenységet fejthet ki, s örülnünk kell, hogy vannak ily történelmileg fejlődött nagyobb helyi egységeink, melyek az öntevékenység hagyományaitól vannak áthatva.

A megyénél a baj akkor kezdődik, mikor oly feladatokat biznak rá, melyeknek megoldására nem lehet

képes. Valaki a legjobb magánember lehet a világon s embertársai rokonszenvében s tiszteletében részesülhet, míg saját szük körében marad. De ha olyanba fog, a mihez nem ért s másoknak kárt okoz, ha a nélkül, hogy hozzá értene, egy hajó kormányzására vállalkozik, melyet egy sziklának vezet s hajótörést szenved, vagy egy hadsereget vezet, melynek vereségét idézi elő tapasztalatlanságával, az emberek megvetése és haragja fog neki osztályrészűl jutni. Igy van ez a megyével is. Lényegénél fogva lokális tényező s csak lokális feladatok megoldására képes a gazdasági, kulturális és filantrópikus önkormányzat körében. E téren sok jót tehet. De a ki általános politikai, állami és nemzeti feladatok megoldását követeli tőle, az lehetetlent követel. A politikában tehetetlenséget, az állami közigazgatásban a korrupcziót s a közérdek elhanyagolását, a közjog hatósági kezelésében az önkényt, némely vidéken, hol a magyarság kevés, a nemzetellenes mozgalom eszközét látjuk a megyében. Ez az oka, hogy mélyen alászállott az emberek véleményében.

Azonban a megye egészen respektábilis intézménynyé válhatik, ha működését a helyi önkormányzat feladataira szorítjuk, melyeknek megoldására egyedül képes. Igy a mint van, vagy a mint a municzipális felfogás fentartani akarja, csak akadály. Megbénítja a nemzetet s államot saját feladatainak megvalósításában s maga nem képes e nagy tényezőket helyettesíteni.

A helyesen szervezett államban minden feladatnak megvan a maga orgánuma. Az állam nem nélkülözheti a helyi önkormányzat tevékenységét, de ez utóbbi sem képes pótolni a nagy nemzeti czélok megvalósítására hivatott állami tevékenységet. Meg kell adni a helyi

önkormányzatnak, a mi az övé, de meg kell adni az államnak is, a mi az államé.

Egyébiránt az a felfogás, mely a szabadság biztosítását a testületi szervezkedésben keresi, egészen a rendi korszak hagyománya. Abban a korban minden egyesnek annyi joga volt, a mennyi volt a rendnek, melyhez tartozott. Ha a rend jogait sikerült megvédeni meg volt védve az egyes joga is. De a modern államban a szabadság formája az egyéni szabadság s a szabadságnak minden biztosítéka in ultima analysi az egyéni szabadság megóvását czélozza. A magán- és büntetőjog terén e biztositékok már előbb fejlődtek ki. A modern állam egy uj biztositékra törekszik a közjog terén is.

A parlamentárizmus első korszakában abban az illuzióban éltek az emberek, hogy e kormányforma életbeléptetése s az alkotmányt meghatározó alaptörvényekben kimondott általános szabadelvű tételek már magukban teljes biztosítékai a szabadságnak. Ez az illuzió szétfoszlott. A parlamenti kormány lényegénél fogva pártkormány s azért a közjognak pártszempontból való kezelésére szükségkép hajlandó s ez által az egyéni szabadság nagy veszélyének bizonyult.

A miniszteri felelősség nem nyujtotta a kellő biztosítékot, mert a kormányt támogató párt, mely a kormány által folytatott politika általános irányát támogatta, nem ejthette el valamely alárendelt közege által elkövetett jogsérelemért, különösen mikor e jogsérelem épen az uralkodó párt érdekében történt.

Az egyedüli biztosíték, mely a hatóságok által az egyenesen elkövetett közjogi sérelem orvoslására alkalmas, a közjogi biráskodás életbeléptetése, mely minden

egyes esetben dönt a felett, vajjon a hatóság eljárásában törvénysértés foglaltatik-e, valamint esetleg a felett is, vajjon a hatóság eljárása alapját képező kormányrendelet a törvényekbe nem ütközik-e s az egyes esetben jogszabályul alkalmazható volt-e?

Más helyes módja a megoldásnak nem volt képzelhető s legkevésbbé lett volna czélszerű abban keresni az egyéni szabadság biztosítását, ha az önkormányzati testületeknek, mint például a megyéknek adni meg azt a jogot, hogy a miniszteri rendelet végrehajtását ellenezhessék vagy az egyéni szabadság biztosítékát látni abban, hogy egy megye a saját választott tisztviselői által kezeltetvén a közjogot, nem lesz meg a veszély, hogy önkény és törvénysértés követtethessék el a hatóságok által.

Az előbbi mód azért nem alkalmazható, mert a ki ismeri szervezetének elemeit, tudja, hogy ez az állam megbénítására s anarchiára vezet; a másik mód ép oly kevéssé nyujt biztosítékot, mert a megyei tisztikar is egy párt kifolyása s ép oly pártkormány a megyében, mint a központi kormány az országban s az emberi természet törvényeinél fogva ép oly hajlandó a közjognak pártszempontból való kezelésére s ezért ép oly veszélyes az egyéni szabadságnak, mint az. Ha tehát a közszabadság megvédéséről van szó, akkor ma már nem a megyétől várjuk azt, hanem a közjogi igazságszolgáltatást kezelő független biróságtól. A megyétől ezen a téren nem várunk semmi szolgálatot. Az egyéni szabadság szempontjából ép annyi okunk volna biztosítékot keresni a megyével, mint a központi kormánynyal szemben.

*

* *

A tett tapasztalatok alapján az előadott nézetekre jutottunk a megyét illetőleg az alkotmány s a közszabadság védelme s az önkormányzat szempontjából. Még fontosabb szempont az, hogy minő szolgálatot tehet a megyei intézmény, úgy a mint azt municzipálistáink fentartani óhajtják, nemzeti érdekeink megvalósítása s az állami létünk megszilárdítása érdekében.

Az 1867-iki kiegyezésről különbözők lehetnek a nézetek. Egy azonban kétségtelen a gyakorlati politikus előtt, hogy békés uton mást elérni nem lehet. S ma nincs az az ember, a kit a nemzet háboruba követne, s ha volna is, biztos-e, hogy ez a küzdelem diadalunkkal végződnék?

Igaz, hogy nincs külön külügyi hivatalunk s diplomácziánk, nincs külön hadseregünk, sőt önálló gazdasági életünk sem. Ez kétségkívül nagy baj, de ez csak következménye volt a nagy nemzeti szerencsétlenségnek, mely bennünket Mohácsnál ért s kitörülte a magyart az önálló nemzetek sorából s rákényszerítette, hogy szorosabb kapcsolatba lépjen Ausztriával. A magyar közjog, habár némi módosulással, megmaradt, de az önállóság elveszett. 1849-ben ujabb csapás érte a nemzetet s a győző hatalom eltörülte a magyar közjogot is, s Magyarország egyszerű tartománya lett az osztrák monarchiának. S most fenyegette a magyar fajt a legkomolyabb veszély. Az osztrák politika 1850-től 1865-ig jutalmat tüzött ki a magyar-ellenes magatartásra, rendszeresen szitotta a nem-magyar népfajokban az ellenséges indulatot a magyarok ellen, hogy a magyar elemet elszigetelje, agyonnyomja s Magyarországot politikailag széttépje. E politikának nem maradhattak el szükségképi következményei. Magyar-

ország belső ellenségei megszaporodtak s jobban veszélyeztetik minden külső ellenségnél; ha ez az állapot tovább tart, Magyarország politikai dekompoziczióját vonta volna maga után.

Az 1867-iki kiegyezés visszaállította a magyar közjogot, elismerte Magyarország államiságát, s ha nem is nyertük el mindazt, a mi formailag a teljes állami függetlenség attributuma, de kezünkbe jutottak az eszközök, melyekkel a függetlenségre való képességet megszerezhetjük. Visszanyertük a hatalmat ebben az országban s minden akadály nélkül érvényesíthetjük benne érdekeinket s oly szervezetet adhatunk az államnak, mely nemzeti czéljainknak megfelel. Az igazságszolgáltatás czélszerű szervezésével megszerezhetjük az állampolgároknak a jogbiztosságot, a magyar államnak pedig az erkölcsi tekintélyt. A közigazgatás szervezetével megalkothatjuk a rendet s államalkotó s fentartó erejét uralmunk megszilárditására fordíthatjuk. A közoktatás organizmusával pedig az állampolgárok szellemére gyakorolhatunk döntő befolyást s egy nemzetté olvaszthatjuk a sok népfajból álló konglomeráczíót, magasabb szinvonalra emelhetjük őket, a mire saját erejükből nem képesek, s teljesíthetjük a missziót, mely nekünk Európa e pontján jutott, megalkothatjuk azt a politikai és kulturai közösséget, melynek magyar nemzet a neve, megalkothatjuk azt a formát, melyben e nemzet élete fejlődni fog: a szilárd, egységes magyar államot. A ki tudja, hogy az államhatalom minden eszköze ellenünk volt irányozva, a ki érezte e tényezők destruáló hatását, csak az tudja megbecsülni a mai állapot nagy jelentőségét, mely ezeket az eszközöket a mi kezünkbe juttatta.

Az 1867-iki kiegyezés nem bir ránk nézve abszolut értékkel. Nem valósága nemzeti érdekeink kielégítésének, de lehetősége. S ebben rejlik nagy jelentősége. Ha a nemzet akar öntudatos és tervszerű nemzeti politikát folytatni, ezen az alapon lehetséges. Nem mondani le a magyar nemzet állami függetlenségéről, legfőbb czélként, politikai ideálként megőrizni lelkünkben, talán elkomorodni annál a gondolatnál, hogy ez csak a jövő czélja, de a mellett okosan felhasználni minden eszközt, minden alkalmat felhasználni a magyar állam megszilárdítására fáradhatatlanúl munkálkodni napnap mellett, nem vetni meg a legkisebb elérhetőt sem a legnagyobb elérhetetlen kedveért, folytonosan készülni a nagy pillanatra, hogy akkor erősek, szervezettek s egységesek legyünk: ez a reális politika. S ha ezt elérjük, akkor a függetlenség joga sem válik kérdésessé, mert a függetlenségnek meglesz nélkülözhetetlen feltétele: az egység, erő és hatalom. Hisz eddig is azért veszítettük el függetlenségünket, mert szervezetlenek, s azért gyengék voltunk s nem tudtunk ellentállni egy szervezett hatalom erős lökésének.

Beleillik-e a megye a magyar nemzeti politikába, jut-e neki szerep a magyar állam megszilárdításában?

Minden tényező annyit ér a nemzet életében, a mennyi szolgálatot a nemzet érdekeinek tesz. Egy életrevaló nemzet addig használ egy intézményt, míg legfőbb czéljainak szolgál, eldobja s mással helyettesíti, a mint nem veheti hasznát. A nemzetek élete hosszú, az emberi fejlődés bizonyos idő multával uj viszonyokat hoz létre. A hosszu életű nemzetek történelme nevezetes átalakulásokat mutat, melyekből világosan látható, hogy változott viszonyokból ki tudták vonni a következteté-

seket s tudtak hozzájok alkalmazkodni. A mint erre a folytonos regeneráczióra egy nemzet nem képes, az az aggság jele, s állama összeomlik, maga szolgaságra jut. Ha mi a változott viszonyokhoz való alkalmazkodásra, benső átalakulásra nem volnánk képesek, ez annyit jelentene, hogy alkalmatlanok vagyunk az önálló állami és nemzeti életre.

A megye értékét a nemzetre nézve csak is az fogja eldönteni, minő szolgálatot tehet a magyar állam megszilárdításának nagy munkájában.

A ki a mai megye állapotáról hű képet akar magának alkotni, annak alaposan kell ismernie az 1848 óta alakult társadalmi s nemzetiségi viszonyokat Magyarországon.

A magyar társadalom azóta nagy átalakuláson ment keresztűl s ez átalakulás jelentékeny befolyást gyakorolt a megyei intézményre is. A középnemesség, a politikai élet főtényezője, aggodalmat gerjesztő pusztulásnak indult. Minden megyében már csak kevés birtokost mutogatnak, a ki érintetlenűl tudta megtartani az ősi birtokot. A többi vagy adóssággal van túlterhelve s nem sokára elpusztul, vagy már teljesen tönkre ment. A középnemesség nagyobb részét ne keressük már a megyében.

Nagy, történelmi nevek viselői előkelő emberek, kiknek családja nehány év előtt tekintélyes s jelentékeny birtokok tulajdonosa volt, függő helyzetben alárendelt állami hivatalokban vannak alkalmazva. A középnemesség pusztulásával, minthogy magyar polgári középosztály legalább nyugateurópai értelemben nincs, a társadalom maga gyengült meg politikailag, mert az az elem, mely Magyarország közügyeit vezette, elveszt-

vén a vagyoni függetlenséget, politikailag is függésbe jutott. Azok, a kik helyükre léptek, igen tisztességes állampolgárok s talán pontosabb adófizetők lehetnek, mint elődeik, de politikai szempontból még nem képesek pótolni azt a társadalmi osztályt, mely öröklött tekintélyével, politikai iskolázottságával oly jelentékeny tényező volt s előjogainak megszüntetése után is senki által kétségbe nem vont vezérszerepet játszott a nemzet politikai életében.

Erős municzipális élethez erős, konszolidált társadalom szükséges. Azért nem képzelhető nálunk az angol önkormányzat. A hol az emberek vagy maguk számára keresnek hivatalt, vagy rokonaik számára; a hol a társadalom szegény s azért hiányzik nála a függetlenség feltétele: ott nagy politikai ellenálló képességet nem lehet várni. Ez nálunk átmeneti korszak, de míg ez tart, míg egy erős, konszolidált magyar társadalom nem fog alakulni, nem remelhetjük a társadalom politikai megerősödését sem.

De a középnemesség pusztulása s a megye demokratizálása következtében oly elemek tódultak ennek helyére, melyek azelőtt a megyei életből ki voltak zárva. Az ország nem-magyarok által lakott vidékein ugyanis a nemesség hazafias érzelmű volt s míg maga uralkodott a megyében, kizárta annak lehetőségét is, hogy ez intézmény államellenes törekvések eszköze legyen. Ma ez máskép van, s a helyzet napról-napra rosszabb. Minél többen dőlnek ki azok sorából, kik a magyar állameszme képviselői voltak családi hagyománynál fogva is, annál kevesebb ellenállásra talál a hazaellenes agitáczió. Ma már a nem-magyar megyékben mindenütt van egy párt, mely szinleg valamely nem-magyar

népfaj nevében lép fel követelésekkel, de tényleg valamely idegen hatalom érdekében működik a magyar állam gyengítésére s szétbontására. E pártok némely megyében többségben vannak, másut jelentékeny kisebbséget képeznek a megyei bizottságban. S minthogy a megyei bizottság választja a tisztviselőket, ez dönti el, ki gyakorolja a magyar állam hatóságát a megye területén.

Hogy Krassó-Szörényben mi történt, tudjuk. Ez jellemzi a megyei rendszert legjobban. Másutt két erős magyar párt állván szemközt, úgy, hogy a nemzetiségi párt szavazataival dönt a tisztujitáson, a magyar pártok egyike egyezkedik a hazaellenes párttal s hogy saját jelöltjeit ennek segélyével megválasztathassa, engedményeket tesz a szövetségesnek, s e párt bevesz a megyei tisztikarba egyeseket, kik mint hazaellenes izgatók ismeretesek. S ez nem visszaélés, hanem természetes következménye a megyei rendszernek.

A mely állami szervezet úgy van alkotva, hogy egyes klikkek egyezkedésétől függjön az, ki gyakorolja az állam területének bizonyos részén a hatóságot; ha az állam türi, hogy ily egyezkedések történhessenek az ő legszentebb érdekei rovására: az ne is várja tőle érdekeinek megóvását. Az ily szervezet nem lehet a nemzet czéljainak megvalósitója.

Ép azokban a megyékben, hol a hatóságnak leginkább kellene őrködni a nemzet érdekei felett, hol a legerélyesebb tevékenységet kellene kifejteni a hazaellenes tényezők ellensulyozására: ép ott választanak oly hatóságot, mely idegen, ellenséges államok ágense az ország határain belül. A mely intézmény ezt lehetővé teszi, annak nem lehet szerepe a nemzeti politikában.

Nemcsak nem eszköze nemzeti érdekeinknek, de egyik nagy veszélye. Ezt nem szükséges bővebben fejtegetni. Nincs állam, mely ezt tűrné, a legerősebb sem, pedig mindeniket kevesebb veszély fenyegeti saját polgárai részéről, mint a magyar államot.

A nemzet nem türheti ezt az állapotot. El kell ejtenie a megyét mint az állami közigazgatás közvetítőjét, s a helyi feladatokra kell szorítania. Ez lesz a nagy fordulópont a nemzet fejlődésében s ez fogja megmutatni: képes-e alkalmazkodni a változott viszonyokhoz, képes-e helyzetéből s érdekeiből kivonni a szigoru logikai következtetéseket?

A nemzetet a viszonyok évszázadok óta védelmi poziczióba szorították. Mindig meg volt támadva, azért mindig védenie kellett magát. Minden eszköz, mely a védelemre szolgált, becses volt. Egy idegen államhatalom nyomorgatta a nemzetet, melylyel mindig ellenséges lábon állott. Mert az állam hatalmát csak ily formában s nem jótékony hatásában ismerte, az államtól magától idegenedett el. A partikulárizmusba menekült tehát, mely némileg mégis korlátozta, akadályozta az államhatalmat. Hogy a nemzet beleszokott a partikulárizmusba, az természetes s jogosult is volt mindaddig, míg erről az oldalról veszély fenyegette.

De a helyzet megváltozott. Ma az állam hatalma az ő kezében van. Ha még most is partikularista akarna maradni, az annyi volna, mint ha önmaga ellen akarná magát védeni, és ha bénítani akarná az államhatalmat, csak önmagát bénítaná meg.

A partikulárizmusnak oka megszünt, s azért nem is jogosult többé. A nemzet politikai világnézetének teljesen meg kell változnia. A védelmi helyzet negatív

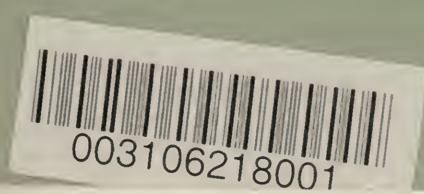
jelleget adott politikai megtartásának s eljárásának. Most negativ nemzetből pozitiv nemzetté, megyei nemzetből állami nemzetté kell lennie. Ha eddig politikai ideálja a partikularizmus volt, mely gyengítette az államhatalmat: most az állam lesz ideálja, mely egyedül alkalmas eszköz nagy nemzeti czéljainak megvalósítására.

S valóban ez a proczesszus végbemegy a nemzet szellemében. Napról-napra csökken azok száma, kik a megyét mint az állami közigazgatás közvetítőjét fenn akarják tartani, s ezek is tudják, hogy a megye az állami áramlat erejének nem fog ellenállhatni. Az állami felfogásé a jövő, ez fogja a magyar államot szervezni s csakis ez lesz képes tervszerű nemzeti politikát csinálni Magyarországon.

Ezt a felfogást talán nagy hazánkfia is jogosultnak fogja tartani, mely nemcsak az 1848-iki nagy átalakulásból, hanem az azóta fejlődött viszonyokból, a bennünket környező jelenségekből s tett tapasztalatainkból logikailag következik.

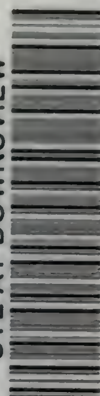

003106218001

B.M.
25.03.87

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C